

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди

Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

ЧАСКЫ ШӨЛДЕРГЕ ШАЛЫГЧЫ АЖЫЛДААР

Өзүмнөр көстүп келген

САРЫГ-СЕП (телефон-биле). Каа-Хем районун чамдык ажил-агыйларынын баштай чаштырган тарааларынын бо-
гаан өзүмнөр көстүп келген. Илангыя «Ленинчи орук»
колхозун тараа шөлдеринде кызыл-тас кайы орандан нога-
арып көстүп чыгар, бир дески өзүп үнгөн.

Ол колхоз бо шиттирилген чыда тараа култураларынын
тарылазын 150 гектарга калбартып, бо хүннерге чедир
ниитизи-биле 2672 гектар чедир оңу бүрүн чаштырып доо-
зупкан. Чаштырылган «МТЗ-50» трактор-биле хүнде нор-
мазын 180 хуу чедир турар Юрий Дмитриевич Петров ме-
ханизатор аразына калбарган социалист чарыштын
тилекчи болуп шыгараан. Илангы мурнакчылар ында
эвээш авес.

Эрткен чылым дүжүт ажаап алыр талазы-биле. Бүгү-рос-
сия социалист чарышын тилекчи болган «Комму-
низмче орук» колхозун тарааларына болгаш механизатор-
лары бо хүннерде эрес-шүлүгү ажилдаан. Олар база-ла та-
раа култураларынын чаштырылганын шынарлыг дооскан.
Инда С. Маадыр-оол, Г. Иванов, А. Лубошников олар со-
ставыг чаштырыкчы эвөө районда бери черип ап, эрткен-
беш хонуктун түнелинде планыг онаалдазын 193 хуу кү-
седип шыдаан.

Ол ыкшам районун тараалан ажил-агыйларынын бирөө-
н «Тилекче» колхоз тараа култураларынын чаштырыл-
ганын баштай доозупканынын бирөөн болган.

БИСТИН КОРР.

Планын ажырган

ШАГААН-АРЫГ (телефон-биле). Уаг-Хем районда «На-
йыра» совхозун Шанчы бригаданын ажил-ишчилери
часкы хову ажилдарын кыска хуусаада бедик агрохотиктиг
чүрүмүр бугаар чорудар дөш кыска ажилдап турар.

Тараа чаштырылганын чедир агрегат ажилдап турар.
Олар 2100 гектар кызыл-тас чаштырар планыг турган,
3208 гектарын чаштырган. Бо хүннерде механизаторлар ар-
бай, сула чаштырылганын чорудуп турар.

Механизатор бүрүз онаашкан ажилын шынарлыг, бер-
даныг планын ажыр күсүлдөр соруугалыг ажилдап келген.
Социалист чарышка тараа чаштырыкчылар Суракпай Са-
гаан-оол, Саак Устур-оол шыгараан.

Н. АЛЕКСЕЕВ.

Таныжылга

СЭКП Топ Комитетинин
апрель (1973 чыл) Плену-
мун шиттирлерин Чөөн-Хем-
чик районун «Сут-Хөл» сов-
хозунун ажил-ишчилеринге
таныштырар ажилды партия
комитети организастиг чору-
ду турар.

Ажил-агыйнын девища-
рында чед партия организа-
циянын информаторлары,
агитаторлары хову брига-
даларына, сүт-бараан ферма-
ларына баштайгы хүнде тос
чегре Пленумун шиттирле-

рин таныштырган, анда 202
кижи олтуршкан. Совхозтун
ажылчылары СЭКП ТК-нын
иштики болгаш даштыкы па-
литиканын бир үн-биле чү-
дүлүпүп кеткен. Төрөөн чур-
тун экономикаын болгаш
камагаларын күчүзүн быгы-
лаары-биле улам эки ажилда-
рын хүлээнип турарлар.

СЭКП ТК-нын апрель Плену-
мунун шиттирлерин та-
ныштырар ажил уламчыла-
нышкан.

О. ДОРЖУ.

**«Шып» солунуна КУШ-
АЖЫЛЧЫ АЛААР ТУГУН**
эрткен беш хонуктун түн-
нелинде планыг онаал-
дазын 193 хуу күсүткен
Каа-Хем районда «Комму-
низмче орук» колхозтун
бедик механизаторлары:

Салчак МААДЫР-ООЛГА,
Георгий ИВАНОВКА,
Александр ЛУБОШНИ-
КОВКА алдар болдуруп кө-
дүрүп тур.

САМАГАЛДАП (телефон-би-
ле). Тес-Хем районун «Чоду-
ра» колхоз районда бир-ле
дугаар бо чазын эрте чажар
култураларын чаштырыла-
зын бүрүн доозуп, уагт тил-
кезин чедип алган. Плана
күрдүгенин бугаар 1400

гектар черин чазын уур
андар турган, оңу күсүл-
алган, 600 гектар чедир сула-
ны, 100 гектарда кызыл-тас-
тын болган 1100 гектарда, ча-
гыс чыдыг ситенерин чаш-
тырып дооскан.

Амгы үеде колхозтун ажил-
ишчилерини мурнула мал
чедир болган ногаанын, карто-
фелдин чаштырылганын чедир-
иштин чорудары артык. 300
гектар чегре кукуруза олур-

СССР-нин чурукчуларынын дөрткү съездизи

Кремльдин Уагт ордузунга
СССР-нин чурукчуларынын
дөрткү съездизи майдың 15-
те ажалтышкан.

Эрткеннің 10 шак. Шитер
А. И. Кирпаченко, К. Т. Мау-
ро, А. И. Пельше, М. А. Су-
лов, Н. Н. Демичев, Н. В. Ка-
питонов оларын чымылганар
адипи часпан уткан.

Съездиниң киреңкичлери
СЭКП ТК-нын Чингиле секре-
тары эл Л. И. Брежневти
баштаар чегриң бириг секрет-
тары Н. А. Поповарев кыл-
ган.

дунга бир үн-биле солгаан.
Съездиниң делегаттары ту-
галажар айтырларынын ба-
далаан.

СССР-нин Чурукчулар эви-
ленин баштаар чегриң
«Совет чурукчу — коммунист»
титиле тургузушкуну
нулуң идеяларын киреңки-
леш деп өтөттүг илеткеди
баштаар чегриң бириг секрет-
тары Н. А. Поповарев кыл-
ган.

(СЭТА).

РСФСР-нин Дээди Совединин доктаамал комиссияларында

РСФСР-нин хоорай болгаш
көз-дээ чегриңде чыл
келген тудум-на чоңа ачы-
дуза чедирериниң хемчээли
улам улгайган турар. Совет
улустун материалдык болгаш
културлук деңгээлинин сол-
савал чоңа бедиктигин анда
киркен берип турар.

Кижилеринң кергелде негел-
делерин амьдалында ачы-
дуза чедирер албан чегри
долузу-биле хандылар дие
чоғум чүңү кылза чогуурула?
РСФСР-нин Дээди Совединиң
садыг, ниитиниң чеменилгези-
ниң болгаш амьдал ханды-
рылганын талазы-биле ко-
миссиянын май 14-те депу-
тат Р. Ф. Деметиевичиң да-
галаашкын-биле бооп эркен
хуурамыга ол дугайын чуга-
лашкан.

Россия Федерациясы-
нын чоңунун амьдалында тап-
тыла министрствонун беш
чыл планынын даалгаларын
күсүлдөр талазы-биле ажилын
депутаттар чугаалажып көргө-
нөр. Анда илеткеди министр
А. Н. Гандурин, эдериниң
иеткеди депутат И. М.
Коновалов кылган.

Беш чылдын ийи чылын
дугурушкан министрство чег-
риңин Советтер-биле калы
амьдал хандырылганын бү-
дүрүш чегриңиң улам ачы-
жүдөр, оларын амгы үеде де-
ри-херекселери-биле ханды-
рар талазы-биле чамдык ажил-
дарын кылды чорутканын анда
демелгезин. Ол-ла үе дугу-
рушкан министрствонун бү-
дүрүш чегриңин чоңуң ху-
дарынын хемчээли 300 ми-
лион рубльге көвүдөн. Олар-
ны специализатор, механиз-
аатор болгаш быжыглар,
амьдал хандырылганын
районнар комбинаттары-биле
оларын аразына ниспос-
таттыг чарыкказын кал-
бартыр талазы-биле ажилла-
рып үргүзүшкөн. Чүгө 1972
чылда хуула ажилдап техника-
зын септээр бүдүрүлгө чег-
риңиң чылда-ла 2,5 миллион
рубльдиң амын чедирер
күсүлдери ажилдала кирип,
идик септээр 350 бүдүрүлгө
чегриң, хой саныг прокат
пунктуларын, парикмахерска-
ларын тулуп тургускан.

Ол бүгү-биле чегрелештир
Россия Федерациянын чоңуң
амьдал хандырылганын
чедип алданып келген.

амгы үеде негелдезинге ам-
ла дүшпей турарын санал
бергенер демелгелерин, Ас-
раханын, Саратовтун, Там-
бовтун, Кировтун, Куйбышев-
тин, Ленинград, Оренбургтун,
Пермьин амыдал ханды-
рылга эргелери 1972 чыл-
да амыа хожудайга ажил-
даан. Эвээш кыш автономнуг
республикаларга, крайларга
болгаш областтарга чамдык хе-
ринин ачы-дуза чедирер
ажылдарын хемчээли эвээ-
жүй. Хуурага мындыг факты-
нын чекке көргүскен: Томск
областа «Рембтехника» за-
вод чатыгарын шынар чок
болгаш үргүзүлгөдиг хуула-
да кылдып турар деп 275 хо-
мудла чалгыс чыл иштиде
кырып.

Ой илангыя РСФСР-нин кө-
лөз чегриңде амьдал хан-
дырылга ажилы онза хожу-
дангай бооп турарын оратор-
лар демелгезин. Телевизорлар,
радиоприемниктерин, амь-
дал хандырылга техникаын,
илик-хепти септээрине, хе-
мингит чууданын болгаш бу-
дүрүшкүнү кылырылга көз-
чонун негелден чедир хан-
дырылганын турар. Чамдык
чегрелде фотографлар бол-
гаш парикмахерскалар че-
дешпей турар. Амьдал хан-
дырылганын бүдүрүш
чегриңин таарыштыр тургу-
салаанын, оларын ажил ша-
гынын эпюгуна чоң бола
хомудуп турар. Чамдык авто-
номнуг республикаларда, край-
ларда болгаш областтарда ху-
лээ алышкын чегриң бол-
гаш мастерскалар негелде
чүдө беш хуң ажилдаар бо-
лутар.

Санал берген кижилер беш
чылдын ийи чылынң планын
амьдал хандырылга минис-
терствонун канчаган күс-
септениниң чылдаанын иле-
реткен болгаш четпестери
уукаларынын аргаларын айты-
кан сумелерин хүлээп алган.
Автономнуг республикаларын
Министрлер Чөвүлелиринге,
ажылчы чоңар депутаттары-
нын крайлар, областтар Совет-
териниң күсүлманын база-
ла чогуу сумелерин берген.
Комиссия ажилына РСФСР-нин Дээди Совединиң
Президиумтун Секретары
Х. П. Нешков киришкен.
(СЭТА).

Чонун төлөөлөкчилери

ЭРЗИН

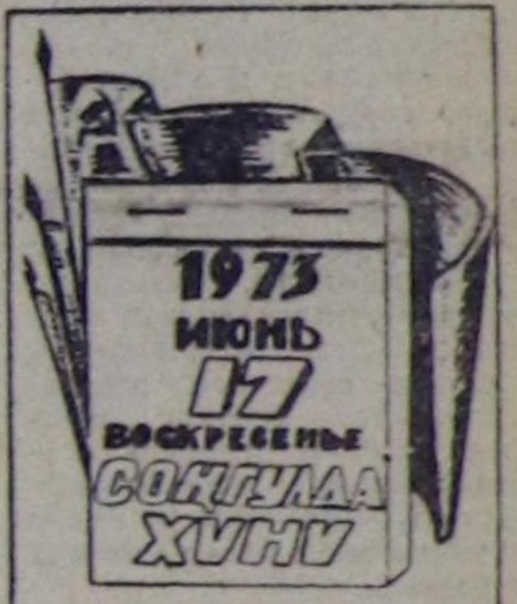
Ажилчы чоңар депутатта-
рынын чер-чер Советтерине
сонгудага белеткед ажилы
Эрзин районда шиттирилген үе-
чылдамыда кирген. Куш-ажыл-
чы коллективтерде, албан орга-
низация чегриңде сонгуда
мурнунун хуурады болгаш
турар. Район Соведине сон-
гуда талазы-биле тургустун-
ган 50 сонгуда округтарын
сонгуттар депутаттарын
кандидаттарынын депшидилге-
ни доозупкан.

Ажилчы чоңар эрге-чагыр-
га органырыга төлөөлөкчи
болуру-биле эң төлөп, мур-
накчы ажил-иштин, чоңа те-
герилгелерин адап турар. И-
лангыларын аразында «Комму-
низмче орук» колхозтун мур-
накчы хойжугу, партия кези-
гүнү эвээ Шинит Беловна Сим-
бун, Ленин аттыг колхозтун
Сайыр-Аксы сүт-бараан фер-
мазынын саамчыны комсомол-
чу Зинаида Сундеевна Неже-
гетти, район эмгелгелинин кол
эмчизи, СЭКП кезигүүч Роман
Иманалович Налдар-оол, ха-
рылаа ажилдакчыны, партия
кежигүүч эвээ Ольга
Георгиевна Малько-
ва, Эрзин ортумаа шко-
ланынын башкыны Любовь
Түлүшова Дамба-Хууаа
дөш эскелер-даа бар. Деп-
шентик кандидаттар коммуни-
ст болгаш партия кезигүүч
эвээрин бугурабас блогунун
төлөөлөкчилери.

Ч. СУЛДУМ.

ТЕС-ХЕМ

Ажилчы чоңар депутатта-
рынын Тес-Хем район Соведи-
ни депутаттарынын кандида-

тарын депшиктен ажилчы
чоңарын хуурады бедик
көдүрүшкүн-биле эртин тур-
ар. Шутурмактыг ыш белет-
кел пунктунун ажилчыны
болгаш инженер-техниктиг
ажылдакчылар ол пунктун
ичалыгын Виктор Дайынович
Сугдурин кандидаттарын
бир үн-биле адаан.

Тес-Хемниң септеле-гудуг
участогунун ажилдакчылары
база сонгуда мурнунун хуу-
радына чымылган. Хуурадын
киржиңкелери коллективте
мурнакчы шутактур-малар,
комсомолчу Александр Пе-
тровна Оормакты район Со-
вединиң ажилчынын кандида-
дына ажалдыгын ангынын тө-
лөпкө төлөөлөкчиси деп ула-
т бугура-биле депшиптишкан,
боттарынын чатыгарын анда
бергенер.

Участогун туудугулар
боттарынын ам тууду тур-
ар районун Култура ба-
жынынын туудун июнь 1-ге
чедир доозарын хүлээнип.
М. ОЮН.

ХУУСАА БЕТИНДЕ

Бешки чылдың шиттирилген үшкү чымын бирги кварта-
лында социалист чарыштын түнөөлөкчиси республиканын
бүдүрүлгелер аразында бирги черин «Тыва даг-дугу» комби-
нат эвээш. Ук коллективке СЭКП Тыва обкомунун, рес-
публиканын Министрлер Чөвүлелинин болгаш обпрофсоюз-
ленин шилерин Кызыл туғун тымыскан.

Даг-дугу тымысканын апрель айда база эки ажилдап.
Бир айда бугурун үндүрө чогуу даалганын ажыр барык
60 тонна даг-дугун бүдүргөн. Олар чыл эгезинден бээр
хой тонна даг-дугун Төрөөн куртка берген. Ол дөртө,
арыгдала фабриказын болбазырадыкчыларын, рудник-
тин дагыжылар, транспортчулар, энергетиктер күнелин-
кыныг ажилдаанын түнөөлөкчиси болур.

Дөрт айларын түнөөлөкчиси социалист чарыштын тил-
кектерин аргыгал фабриказын Валентина Бурунова-
ның база Тыва АССР-нин Дээди Совединиң депутаты Десни
Дуктеев-оолдун удуртканы дөрт база беш дугаар эвээчелери
болган.

Комбинаттын бүгү ажилчылары ам чартык чылдың
планын даалганын база социалист бедиктен хүлээлгени
хуусаа бөткөдө күсүлдөр сорууга салган ажилдап турар.

Д. ЕНДАН.

ЭШ С. К. ТОКАНЫ ОРНУКУШУТКАНЫ

Тыва улустун алдарлыг
огу — партиянын болгаш
куруенин көсүк ажилда-
чызы, СЭКП Топ Комитети-
нин кезигүүч, СССР-нин Дээ-
ди Совединиң депутаты, Со-
циалист Күш-ажылды
Маадыр, СССР-нин Күрүн
шаңгалынын лауреады, СЭКП
Тыва обкомунун бирги секре-
тары Салчак Калбаркорович
Токаны Тыванын пайыска-
лы сөөлүгү орукче үздөп.

Мөчөөн кижиниң мага-бо-
дун салган хааракты
Политкомитетинин башка-
чының фойедегиде бедик ша-
роо кырыла тургузуп каан.
Ону хоор, оң-биле укжу-
лар дөш он-он муң кызыл-
чылар келгелдөө. Фойени
кажымалдык-биле шиме каан.
Чайковскииниң, Шопенин,
Бетховенин, Бахтын аял-
глары дыңдалып тургулаан.
Мага-ботту салган хаар-
жактын кедээнде кызыл
сыртыкчылар партия Комму-
нист партиянын болгаш
Совет күрүенин
мурнуна удуз ачы-хавы-
аазы дөш С. К. Токанын
шаңгалаткан орденнери болгаш
медалдары, Моол Арат Рес-
публиканын, Тыва Арат Рес-
публиканын шаңгалары.

СЭКП Топ Комитетинден,
СССР-нин Дээди Совединиң
Президиумундан болгаш Ми-
нистрлер Чөвүлелинде,
СССР-нин Камгала министр-
ствозундан, СССР-нин Чогаал-
чылар эвээлелинде, СЭКП
Тыва обкомундан, Тыва АССР-
нин Дээди Совединиң Президи-
умундан болгаш Министр-
лер Чөвүлелинде, СЭКП Кы-
зыл хооромундан болгаш
хооруктусомдан, министр-
стволар болгаш ведомство-
лардан, бүдүрүлгелерин,

албан чегриңиниң өөрелде
чегриңиниң коллективтерин-
ден бедик-чегрелери С. К.
Токанын мага-бодун салган
хаарактын чымыда сал-
гылаан.

СЭКП обкомунун бюро-
зун кезигүүчү кандидаттар
Ч. Б. Олар, В. П. Суур,
СЭКП Топ Комитетиниң ин-
спектору Н. Ф. Самандин,
СССР-нин Дээди Совединиң
депутаты, Социалист Күш-
ажылды ийи дакпыр Маа-
дыр, Лениниң шаңгалын
лауреады академик Н. А. Пе-
лютин, В. И. Азаров, Г. Н.
Домоголов, С. Х. Крассый
олар баштайгы хүндүг та-
нымыга турупканар.

Республиканын партия бо-
лаш совет органынын
удуртукчулары С. К. Токанын
төрөөлөргө болгаш чоок ки-
жиктерине оларга таварым-
кар аар котарал-биле холба-
тыр калжымалдын илергей-
дөөлөр.

Майдың 14-те 12 шакта мө-
чөз кижиле чаршын, оңу
көзү-биле чозуп кирип эгез-
дөн. Зал-биле кижилер мыч-
тоң, кыжымалдыг эртелеп
турган, коммунисттик кие-
дарында боту берилип,
барып болурун, херээге
үдөгөр боту турар, кай-
гамчыктын коммунисте сөөлүгү
хүлөөленин керегелер дөш
чонун кээп тургулаан ол.
Кажымалдыг аялгаларын
айы-биле партия болгаш со-
вет ажилдакчылар, С. К. То-
канын эң-өөрү, министрство-

лар, ведомстволар, бүдүрү-
лгелерин, албан организа-
цияларын, өөрелде чегри-
нин, коллективтерин, чег-
риңиң болгаш улам чүдү-
дүн ажилдакчылары, респу-
бликанын райондарында то-
дөөлөр эртин чоруп тургу-
лаан. Беш минутта санмыда
ла хүндүг таңыпал солгу-
жун турган. Бедик-чегрелер
көп-дөө турар, сактырга төм-
кө-дөө хире. Бодурун чо-
нууга, төрөөн чегриңде соци-
алист таарыгаларга, со-
вет бүгү улустар-биле ажи-
лдамалыкка найралдык бы-
жымаларында, Ленин пар-
тиянын ажил-херөөн бол-
ган чогаалдыг ажилдын
херөөн бодурун амьдалы
арын берген ол кижиниң оу-
рхери кижини бүрүзүне ди-
риг чүдө дес көстүп турар.

Чамдыктыг интерваци-
онист С. К. Токаны сөөлүгү
орукче үдөнири-биле дараа-
мыда чегрелер делегация-
лар келген:

Моол Арат Республиканын
МАРП-нин Топ Комитети-
нин Политбиро кезигүүчү,
МАРП-нин Улустун Уагт Ху-
рамынын Президиумунун Дар-
газын бирги ораакчыны,
Моол-совет найралдык ялти-
ленин Топ Чөвүлелинин
Президиумунун даргазы Со-
моним Туван:

МАРП-нин Топ Комитети-
нин сектор аргалыгы
Павангын Давасуур;
МАРП-нин Убса-Нур ан-
мак комитетинин бирги се-
кретары, МАРП-нин Улустун
Уагт Хурамынын депутат
Гендети Биш;

Захал аймактын куускому-
нун даргазын бирги ора-

акчыны Цогтын Лхава-
жал;
Красноярск крайдан:
СЭКП Красноярск крайно-
мунун ийги секретары Л. Г.
Синаев;

Красноярск крайкууском-
нун даргазын ораакчыны
А. С. Курепов;
«Сибирскхотмонтаж» трес-
те монтажер бригадир,
Социалист Күш-ажылды
Маадыр В. И. Надеждин;
«Гавриловскхотмонтаж» ту-
дунун начальниги В. П. Абосов;
Материал-техниктиг ханды-
рылганын девишкөөр аа-
мыда кол эргелелин началь-
ниги А. И. Перцов;

Хамааты Агаар филодун
Красноярск эргелелин на-
чалыгын В. М. Сидорчук;
Хамааты Агаар филодун
Красноярск эргелелин по-
литресел начальниги Г. М.
Холово;

СССР-нин «Минмонтажспец-
тудунга» Красноярск бүдү-
рүлгө-хууаада эргелелин на-
чалыгын И. С. Срудин;

Хакас автономнуг областан:
СЭКП Хакас обкомунун се-
кретары К. Н. Худяков;
Ханасиянын облусукомунун
нун даргазын ораакчыны
Г. А. Платин;

Хакас Агаар филодун
СЭКП Якут обкомунун се-
кретары Ю. Н. Прокопьев;
Якут АССР-нин Чогаал-
чы эвээлелин баштаар че-
риң секретары М. Д. Ефи-
мов;

шериг делегацияны:
Сибирянын шериг округу-
нун шеригтер комитетиниң
ааыгы бирги ораакчыны, ге-
нерал-лейтенант И. Г. Де-

менков;
Сибирянын шериг округу-
нун Политреселениң Ва-
чалыгынын бирги ораакчы-
ны, генерал-майор Л. А. Вто-
рушин;

Шитки шеригтер эргел-
елин «Каттыкшыкынын» ко-
мандир, генерал-майор
В. К. Бойко;

Каттыкшыкынын командир,
генерал-майор Г. А. Дам-
балтов;
Кызыл ооруктун коман-
данын, генерал-майор
А. Ф. Оппенко.

Чарыкчынын сөөлүгү
минуталары. Майдың 15-те
13 шакта С. К. Токанын ма-
га-бодун салган хааракты
кажымалдыг аялганын
үдөгөр-биле Политкомитетиниң
башкының башкыларын үдү-
рүп келген, артиллерия ла-
фетиниң кырына салган. Ка-
жымал чыскаал Ленин ку-
дучулуге улашкан. Оң То-
канын үр чылдарда ажилдап
келгени партия обкомунун
башкынын башында болган.

Хоорай хоорунче баар орук-
тарга муң-муң ажилчы чоң-
нар алдарлыг коммунисте
сөөлүгү орукче үдөнип келген.

СЭКП обкомунун, Тыва
АССР-нин Дээди Совединиң
Министрлер Чөвүлелинин
дасканын бугаар С. К.
Токаны орунушударын ор-
ганылаар талазы-биле ко-
миссиянын даргазы, СЭКП
Тыва обкомунун ийги се-
кретары В. Н. Филиппов ка-
жымал митингиле ажиткап.

Эртин иштер!
СЭКП Топ Комитетиниң ке-
жигүүчү, СССР-нин Дээди Со-
вединиң депутаты, Социали-
ст Күш-ажылды Маадыр,
Күрүм шаңгалынын лауреа-

ЭШ С. К. ТОКАНЫ ОРНУКШУТКАНЫ

(Тонгучу, Эгеэн 1-ги арында).

тары эш В. Н. Филиппов чугаалаан.

Салчак Калбакхореквич Тока партиа болгаш күрүне аймадакчылыгы, чогаалчыны, марксизм-ленинниини өлүм чок идеяларыны, улустар арасында бузулбас пайырал идеяларыны чалбынытыг пропагандалыгы хайнышкыныгы, хой талаалыг ажал-яны долган, улуг болган чалбынчанак амыдыралды чурттан эрткен. Бистин чурттан турар чүс чыныстык эгеэнде ол төртүтүнгөн болган чурт иштинин база даштыкыныгы молчүкүлүсүн ийралашта болуңу улугулу күрүч чораны ханы чогуулаагы ол база бүрүтү таварышкан.

Каа-Хемпин күш-ажылыч орус кыжылары-биле кады хо-лөктөп чоранын чогунна ол чыдарында, Россияга Улуг Октябрьдин дааштааш-кышарындан хаалаткан чылдарда Салчак Калбакхореквичини аңгы талаа-биле бот-медерел хевирлеттинген, бодунун идым улугулу хосталгазы дээр, оң бодулу аас-кекни дээр дараакчыларга улур демиселге, эртембилге чүткүзү тынтып эгелесин. Салчак Калбакхореквич аңгы ол чораш-ла Каа-Хемпин боду араттары-биле калы Хлебниковти партизан отрядыга кирген, ал гвардийки дээрбечилерге улур тулушкунуларга киришкен. Улугу революцияны тинделгенин болгаш Тыва Арат Республиканын тургустуу-намын соонда 1921 чылдан 1924 чылга чедир ол ТАР-ныч чазак черинге амыдал турган, оң соонда Араттың революстур шеринге албан хаап чораш.

Салчак Калбакхореквич 1925 чылда Чоон чүткүн ажалды чоптарыны коммунисттиг университетке эң баштай өөренип чоруктарыны билдирген. Москвага шудургу өөренип турган чылдарыны дургуула ол бүгү амыдырал-чуртталгазын марксизм-ленинни чүс-биле даштыктырып алган. Совет Эвилелини экономика болгаш културга депшилгезини кайгамчык балгаргыныча билгерт-биле чөлөктөнгөн, сорук иштин Салчак Калбакхореквич 1929 чылда Тывага чалып келген, Советтер чүртүгүн дулаам-нызы-биле республиканын социализмге дөңсөп оруктан бурунгарыларын баштаар Тыванын Араттың «Революстур партиязыны» улуртуңу кол көзөңгүн ажал-чорутулгазынга ийдепкейли киришкен, ук партиязын ТК-ыныч ийги секретырны ажалдан турган.

Ол чылдарда чаа Тывага молчүкү туругузу эгилдер оң орадалып федералдарга, теократтарга улур эң чидиг аңгы демисел боюн турган. Салчак Калбакхореквич кезеде массаларын ортууна ажалдан, чопуну кула-соруун ийергелен келген, мычтанган хой-ниинге улуг алдар-хүндүлүктү чораш. Ол 1932 чылдан 1944 чылга чедир ТАРП ТК-ыны Чингине секретарыга үргүзү ажалдан келген.

Салчак Калбакхореквич национал билигин тургуза-лагы болгаш ийдептеринге шуут киришкенерин билдирген, тыва совет диктатураны элекчелер чораш.

Ала-чурттуң Улуг дайыны-ныч берге чылдарында Тыванын ажалды чопуну совет улуска, Кызыл Армияга дулаамнын организаштарына генерал-лейтенант Салчак Калбакхореквич Токанын шыларайып ачы-хавылазы калба-биле сураткан.

Совет Социалисттик Республиклар Эвилелиниң составына Тыванын багтаап киргени тыва улустуң амыдыралында чаа үс-чүд болган. Эш Тока оң элекчелер болгаш бузурелди талкалагы чораш. Оң бээр эртен чылдарыныч бүгү дургуулада областтык партиа организашы-зыны ажалды бодуну амыдырал-чуртталгазын сөөлүгү хуңуге чедир улам чалгыла-наган, мога чок күштү-биле ол улуртун-баштап, СЭКП Топ Комитетиниң ленинни шугуму амыдыралга чалгы-дым чок ботандырып келген.

Делегейин парлаалгазы СЭКП ТК-ны Чингине секретары Л. И. Брежневти аян-чорун копкаал чок кичээ-гей-биле хайгарар келген.

СЭКП-нин XXIV съездинин хулааң алганы Тайбынны программасы социалисттик дөңсөп каттыштырылганын чурттарыны моон сонгарга хөдөлгичинерини программасы боду берген дээрин ажал-дулмалыкы социалисттик чурттарыны солунарыны тайылбырларында дөңсөп турар.

«ГДР-нин болгаш, ССР-нин ажал-дулмалыкы эвилелини күчүлүг көргүзү», «Эш Ленин Ильич Брежневти ГДР-нин байыссылааны өөрүш-күлүг үтканы» — деп эгелер-биле «Нойсе дойлаңа» солун бири аянында СЭКП ТК-ны Чингине секретарын Берлин-нич чопуну улугу алганын

Бистин эргим Салчак Калбакхореквичиниң салгып-чопангыр болгаш доскедөк чүрөөнү улуг күженишкенин боттандырып болгаш араттары сууржу амыдыралче шилдеринге, социалисттик культураны чектелдиринге, ам Тыванын чор-тааралы болган бүгү-ле чаагай үлүени бүдүреринге кирген.

Ийилерге салгып-чопангыр, ажал-ишчи, чалгы-лыш чок туруштук болган партиязын күс-чүткү-дүг кылдыр партиязын кижи-ликти оң оңа мөзү-шын-ыры чораш.

Бодуну партиязын болгаш күрүне ажалын Салчак Калбакхореквич чотал ажалы-биле биизилгит дүштүрүп келген. Чечен чогаалга Тыванын Октябрь соонда амыдыралыныч төөгү демделди болган «Араттың сөзү» деп баштайгы ному дээр Салчак Калбакхореквичниң Күрүне шыпаалы тыыскаан.

Салчак Калбакхореквич тыва улустуң төлөткөн огу. Партиязын XIX, XX, XXI, XXII, XXIII, XXIV съездинериниң делегаты, СЭКП ТК-ныч составына чалгыс эвес улаа сонгузуп келген. ССР-э-де Дээр Советиниң болгаш Тыва АССР-ини Дээр Советиниң бүгү чыгыштары-биле депутат чораш. Оң ачы-хавылазын Төрөн чурт били-биле үлөзгөн деп, В. Н. Филиппов оң ийди чугаалаан.

Салчак Калбакхореквич Токага Социалисттик Күш-ажылыч Маадыры деп хундуг атты тыыскаан. Чеди Ленин орден-биле, Күш-ажылыч Кызыл Ток орден-биле, ССР-э-нич хой-хой медалдары-биле база ТАР-ныч болгаш МАР-ныч орденнере-биле ол шаңаткан.

Эргим болгаш уттундурбас ажалын, оңууусу Салчак Калбакхореквич Токаны сөөлүгү орукче үдөп тура, бөгүн чүткө улуг ажал-шүкүлүгү-дүгү болгаш аар оскун-дуртта таварышканын демисел турар энес, харан кызылар чок бараан болуңула боду-нуң медерелди бүгү амыдырал-чуртталгазын Салчак Калбакхореквичниң берген оң улур үлүг хөр дээр — комму-низм дээр, марксизм-лени-низмни тинделген дээр де-миселди улам шудургу улам чылаар чүткүлүг бис.

Сээд дугайында эң чымык болгаш кезеде чалбынчанак тургускаалды кадалаар бис, эргим Салчак Калбакхореквич деп, В. Н. Филиппов айткан.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чогулуниң Даргазы эш М. К. Мендуге сөс берген.

Эш Тока — арыг чым-чан, чаагы сектидил, ханы улаанын, мога-шылга билбес кижик чораш. Малчылар, ажалчылар болгаш колхозчулар-да ара-зынга, ийдептеринге болгаш амыктар-да аразында, Тыванын ажалды чопуну турган улугула, Тыва улустуң алдарыг болу, шыларайып партиа болгаш күрүне ажал-дакчызы, СЭКП ТК-ныч кижик-чораш, оң оларын ажал-дакчызын, ССР-э-нич Дээр Советиниң депутаты, СЭКП Тыва об-комунуң бирги секретары, Социалисттик Күш-ажылыч Маадыры Салчак Калбакхореквич Тока бистен чарыл-ды.

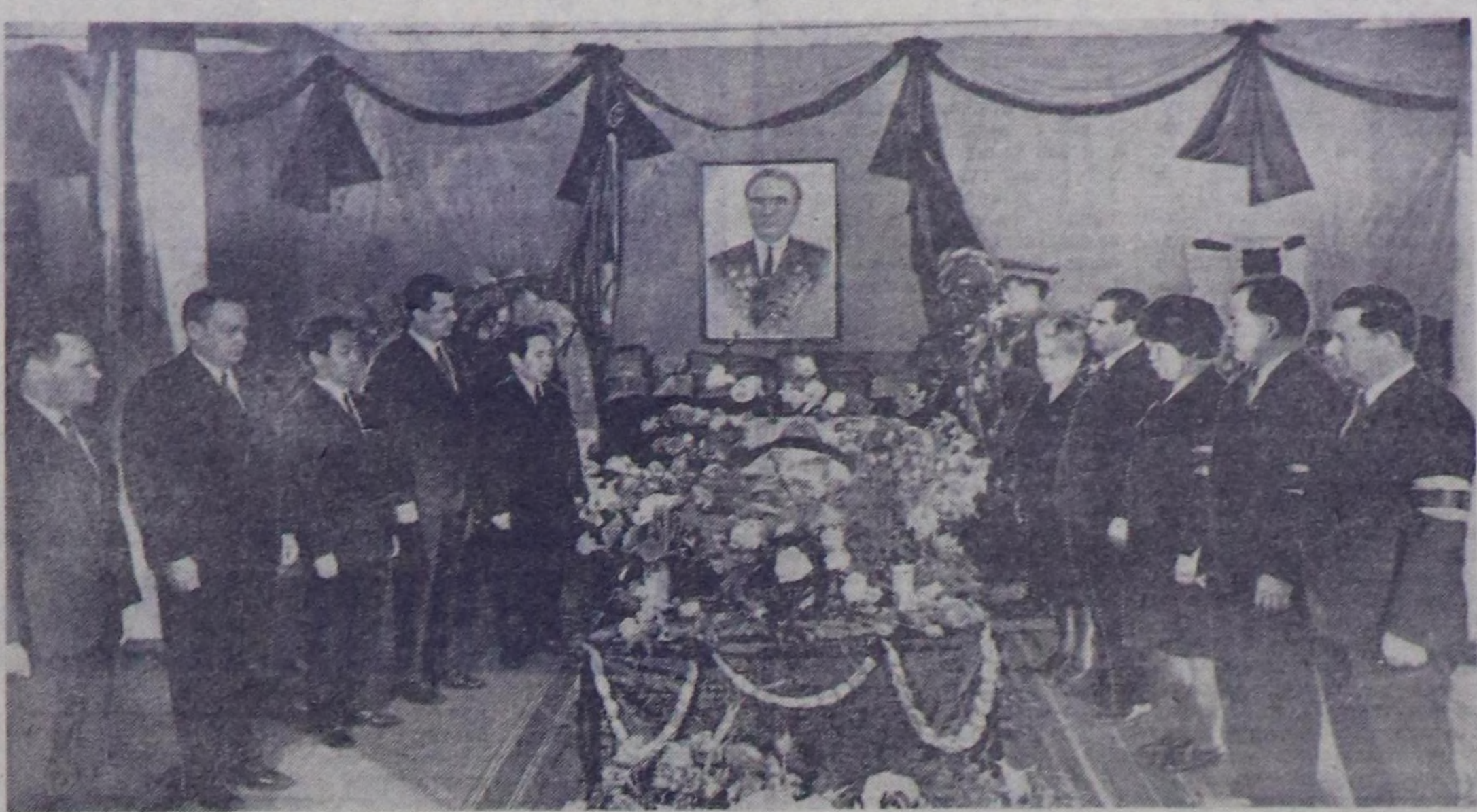
Кажымалдыг бо хүнүр-де бистин ажал-шүкүлүгү болгаш аар чидириниң Тыванын бүгү райондарыныч төлөзери, Россия Федерация-зыныч хой областтарыны, крайларыны болгаш респу-бликаларыны ажалды чопу-ры болгаш ажал-дулма Моол Арат Республиканын төлөзери үзгелни турар-дыр.

Эш Токаның ады бистин чуртуула болгаш даштык-да-да билинген.

Салчак Калбакхореквич Тыва Арат Республиканын, оң Араттың Революстур партиязыны тургузуучулары-ныч бирээни чораш. 1929 чылдан эгелес барыса 42 чыл дургуула ол Тыванын партиа организашыны үзгелгичин чокка баштап келген.

Тыва Арат Республиканын, а оң соонда Тыва АССР-ниң экономиказын болгаш кул-туралыны хөгжүдөшүн бүгү-ле улуг болушкуну эш Токаның ады-биле туудуш хобалган.

Совет Эвилелиниң найысы-

ЧУРУКТА: СЭКП Тыва обкомунуң бюро кезгінүнери хүндүгү таңымала.

лалы Москвага амыдыралдык улуг дадыгышыкыны алган, Салчак Калбакхореквич 1929 чылдан эгелес Тываның Арат-тың Революстур партиязын улуртун келген. Ол партиа тыва улустуң социализмге капиталисттик эвес оруктан хөгжүрү дээр демиселни турган.

Герман фашизмге улур Ада-чурттуң Улуг дайыныныч вар-берге хуңуеринде Тыва Арат Республиканың Совет Эвилелиниң улустарыныч хой напашла чалгыс ай о-бүл-ө-лө-лө киргенин эш Тока-ныч ачы-хавылазы тыва улустуң тогууназы адын үкү-тер-биле кириштинген.

Совет Эвилелиниң комму-нисттик партиязыныч сөөдө-лөриниң болгаш ТК-ныч Пле-нумарыныч шийтирлерин амыдыралга боттандыра тал-лазы-биле Тыва АССР-ниң оң-дур улуг башчылары Салчак Токаның ады-биле холбаш-кан.

Эш Тока тыва улустуң боду-ла национал маадыры, оң интернационалды секти-лини, Совет Эвилелиниң бү-гү улустарына ажал-дулма сектилиниң ийдептерин, бистин улуг Төрөн чуртуу-су-дүгү чалгыс-шын чок па-три-оду чораш. СЭКП-ниң де-мисел национал политиканын амыдыралга боттандыра дээр ол мога чок демиселни чораш.

Салчак Тока — арыг чым-чан, чаагы сектидил, ханы улаанын, мога-шылга билбес кижик чораш.

Малчылар, ажалчылар болгаш колхозчулар-да ара-зынга, ийдептеринге болгаш амыктар-да аразында, Тыванын ажалды чопуну турган улугула, Тыва улустуң алдарыг болу, шыларайып партиа болгаш күрүне ажал-дакчызы, СЭКП ТК-ныч кижик-чораш, оң оларын ажал-дакчызын, ССР-э-нич Дээр Советиниң депутаты, СЭКП Тыва об-комунуң бирги секретары, Социалисттик Күш-ажылыч Маадыры Салчак Калбакхореквич Тока бистен чарыл-ды.

Кажымалдыг бо хүнүр-де бистин ажал-шүкүлүгү болгаш аар чидириниң Тыванын бүгү райондарыныч төлөзери, Россия Федерация-зыныч хой областтарыны, крайларыны болгаш респу-бликаларыны ажалды чопу-ры болгаш ажал-дулма Моол Арат Республиканын төлөзери үзгелни турар-дыр.

Эш Токаның ады бистин чуртуула болгаш даштык-да-да билинген.

Салчак Калбакхореквич Тыва Арат Республиканын, оң Араттың Революстур партиязыны тургузуучулары-ныч бирээни чораш. 1929 чылдан эгелес барыса 42 чыл дургуула ол Тыванын партиа организашыны үзгелгичин чокка баштап келген.

Тыва Арат Республиканын, а оң соонда Тыва АССР-ниң экономиказын болгаш кул-туралыны хөгжүдөшүн бүгү-ле улуг болушкуну эш Токаның ады-биле туудуш хобалган.

Совет Эвилелиниң найысы-

лай Москвага амыдыралдык улуг дадыгышыкыны алган, Салчак Калбакхореквич 1929 чылдан эгелес Тываның Арат-тың Революстур партиязын улуртун келген. Ол партиа тыва улустуң социализмге капиталисттик эвес оруктан хөгжүрү дээр демиселни турган.

Герман фашизмге улур Ада-чурттуң Улуг дайыныныч вар-берге хуңуеринде Тыва Арат Республиканың Совет Эвилелиниң улустарыныч хой напашла чалгыс ай о-бүл-ө-лө-лө киргенин эш Тока-ныч ачы-хавылазы тыва улустуң тогууназы адын үкү-тер-биле кириштинген.

Совет Эвилелиниң комму-нисттик партиязыныч сөөдө-лөриниң болгаш ТК-ныч Пле-нумарыныч шийтирлерин амыдыралга боттандыра тал-лазы-биле Тыва АССР-ниң оң-дур улуг башчылары Салчак Токаның ады-биле холбаш-кан.

Эш Тока тыва улустуң боду-ла национал маадыры, оң интернационалды секти-лини, Совет Эвилелиниң бү-гү улустарына ажал-дулма сектилиниң ийдептерин, бистин улуг Төрөн чуртуу-су-дүгү чалгыс-шын чок па-три-оду чораш. СЭКП-ниң де-мисел национал политиканын амыдыралга боттандыра дээр ол мога чок демиселни чораш.

Салчак Тока — арыг чым-чан, чаагы сектидил, ханы улаанын, мога-шылга билбес кижик чораш.

Малчылар, ажалчылар болгаш колхозчулар-да ара-зынга, ийдептеринге болгаш амыктар-да аразында, Тыванын ажалды чопуну турган улугула, Тыва улустуң алдарыг болу, шыларайып партиа болгаш күрүне ажал-дакчызы, СЭКП ТК-ныч кижик-чораш, оң оларын ажал-дакчызын, ССР-э-нич Дээр Советиниң депутаты, СЭКП Тыва об-комунуң бирги секретары, Социалисттик Күш-ажылыч Маадыры Салчак Калбакхореквич Тока бистен чарыл-ды.

Кажымалдыг бо хүнүр-де бистин ажал-шүкүлүгү болгаш аар чидириниң Тыванын бүгү райондарыныч төлөзери, Россия Федерация-зыныч хой областтарыны, крайларыны болгаш респу-бликаларыны ажалды чопу-ры болгаш ажал-дулма Моол Арат Республиканын төлөзери үзгелни турар-дыр.

Эш Токаның ады бистин чуртуула болгаш даштык-да-да билинген.

Салчак Калбакхореквич Тыва Арат Республиканын, оң Араттың Революстур партиязыны тургузуучулары-ныч бирээни чораш. 1929 чылдан эгелес барыса 42 чыл дургуула ол Тыванын партиа организашыны үзгелгичин чокка баштап келген.

Тыва Арат Республиканын, а оң соонда Тыва АССР-ниң экономиказын болгаш кул-туралыны хөгжүдөшүн бүгү-ле улуг болушкуну эш Токаның ады-биле туудуш хобалган.

Совет Эвилелиниң найысы-

дээр, эш Тока МАР-ныч ча-зааның бедик шаңалдары-биле шаңаткылаан.

Моолдун Араттың Револю-стур партиязыныч ТК-ыныч, МАР-ныч Улустуң Улуг Хура-ныныч Президиумунуң, ча-зааны болгаш бүгү ажал-ды чоптарыныч мурундан, МАРП ТК-ныч бирги секр-етары, МАР-ныч Министрлер Чогулуниң Даргазы эш Ю. Цеденбалды мурундан ийдептерин моол-совет найрал-ды улам ийди быжыгаар та-лазы-биле Моолдун комму-нистер болгаш ажалды чопу-ры бүгү күжү бээр дээр эш Лувсан бүүрүткен. Чуга-зын ол мычар төдүргөн.

— Бистин эргим ажалын болгаш өңүтүс, байырың! Совет Тываның алдарыг огу, чалбыныгы совет па-три-оду болгаш чалбыныч чок интернационалини сээд дуга-йында чырыткылыг турас-каалды бис чүрөктеринге кезеде могаде кадалап чо-руур бис.

Эргим эш, Социалисттик Күш-ажылыч Маадыры, Кү-руне шаңалыныч лауреады, республиканың партиа ор-ганизацияныч улуртукузу, бижыг туруштук коммуни-ст, улустуң шыныч огу Сал-чак Калбакхореквич Тока аар болгаш үр аарааның соонда бистерден чарылды — Л. Г. Сивкова сөс берген.

Коммунисттик партианың

орденниң болгаш Күш-ажы-лыч Кызыл Ток ордени ха-валыг С. М. Түмөн-Хоо чу-газын эгелес. — Эш С. К. Тока бодунуң билгери болгаш күжү анык Совет Социалисттик Тыва Респу-бликаның чектелгичиниң бараалгаткан.

Эш-өүргө кичээлгил болгаш чалгыныч чок туру-туг ол улуртукузу аңгы бил-ир чораш мөө. Төрөн чурт сайырадырың ол улуг ки-чээлгил салып келген. Чи-жек кылдыр бистин Хову-А-сын ап көрөз. Аңаа 1950 чылда геологтар-биле кады келген мөө. Ийдеп ээзир-гил турган ол чере ам «Тыва ко-балит» комбинат, амыч үе-ниң чаа ажалың сууру тур-густунан. Аңаа араттарың урутары аңгы-аңгы на-цоналдарың төлөзөкчилери-биле кады ажалдан турар.

Кыгын ажалдан шылап-ла хой. Кылар ажалдар оон-ла хой. Эш С. К. Тока төрөн Совет Тывааның экономика-ны, културалың улам чек-телдиринге күжү болгаш билгериң берген. Аңаа бис-тер база бүгү күжүңүз бол-ган билгериңиң бээр бис деп, эш С. К. Токаны сөөлүгү орукче үдөп тура, бистер, ажалын алгыныч төлөзө-кчилери сөөүгүсү берни тур бис.

СЭКП Красноярск край-ко-мунуң ийди секретары эш Л. Г. Сивкова сөс берген.

Коммунисттик партианың

болгаш совет улустуң шыныч огу, шыларайып партиа болгаш күрүне ажалды-зын, Социалисттик Күш-ажы-лыч Маадыры, чаагай сек-тидил болгаш наг чүрөк-тиг кижик Салчак Калбакхореквич Токаны бөгүн сөөлүгү орукче үдөп түр бис деп, ол чугаалаан. Тыва улус-туң ол шыныч огу бодунуң улуг болган чалбынчанак бү-гү амыдырал-чуртталгазын ажалды чопуну хосталгазы болгаш аас-кекни дээр де-миселге, социализм, коммунизм тургузушкунуна бүрү-биле берген.

Чалбыныгы интерна-ционалы эш Тока тыва улустуң кедилгил салым-чолун орус болгаш өске-да совет улус-тар-биле ажал-дулма найрал-дан болган дем каттышты-рылганын чарылбас хол-баалыг кылдыр көрүп чораш. СЭКП ТК-ныч кижик-чораш, ССР-э-ниң Дээр Советиниң депутаты чораш, ССР-э-ниң улустарыныч найралын бы-жыгларында болгаш калбар-тарына улуг үлү-хууну ол кириген. Социалисттик Тыва-ның экономиказын, култу-ралың хөгжүдөрүн бодунуң организашы кайгамчыктыг бүгү талаанын, бүгү билг-лериң болгаш күжү ол бер-ген.

Эш Тока Красноярск край-ныч ажалды чоптарыныч чок өңүтү чораш. Бижыг туруштук ол коммунист, ча-гай сектидил өңүтүсү, са-гыш чогагыр, кичээлгил ажалын билгери бис. Бистин крайыныч бүдүрүгө че-леринге, туудуларыга, кол-хоз, совхозтарына ол үр-гүчү барып, совет респу-бликаларыныч аңгы ай ху-рө-лөңгө Совет Тываның че-келгичи турарын ол чор-галды чугаалап берип келген.

Көсүк чораш чогалды, тыва совет диктатураның элек-челерин Салчак Калбакхорек-вичи краснорылар бил-ир. Күрүне шылааның алган оң «Араттың сөзү» деп на-мдар тоонкуз, оектерин, шүдү-терин болгаш өске-да чога-аларын крайныч ажал-ишчиле-рин ажал сонугурап моонуп турар.

Эргим дайыныч ажалын болгаш өңүтүсү Салчак Кал-бакхореквич Токаның мө-чө-ниң аар ийдептерин бистин крайыныч коммунисттер, ажалды чопу-ры тыва ажал-дулмалары-биле кады ханы кайжыдып тур.

Ийдеп—Сибириниң шериг оруктуу Политбюро-ның напашыныч ораакчы-генерал-майор Л. А. Втору-шин.

Ленинниң партиязын шы-чы огу, СЭКП Топ Ком-итетиниң кижик-чораш, партианың

Тыва обкомунуң бирги секр-етары, генерал-лейтенант, Со-циалисттик Күш-ажылыч Ма-адыры эш С. К. Токаны ма-данын Сибириниң шериг ок-ругуна дайынычтар улуг кайжыдал-биле дыншап деп, бодунуң чугаалы ол эгелес. Шыныч партиязын болгаш дай-нычы эш ам бистин-биле ка-ды өвөс-түр деп боду-ра бер-дир. Бо кайжыдалдыг ми-нуталарда, эш Тока-биле чар-ны турган, Сибириниң шериг оруктуу Шериг Чо-гу-луниң болгаш Сибириниң шериг оруктуу бүгү дайы-нычтарыны, омуузындып ажал талаа-биле оң өөрү-гө, төрөдөринге болгаш жок кижилерге ханы кайжыдал-дыныч ийдептерин турар бис.

Мерген угааны, арыг ча-гай сектизи, ханы чымык бай-далы, эрес-дидими, бижыг мо-зүзү, бодуңу, өлөзү болгаш чүрөк-тиг хавылаңда секти-лин дээр эш Токага бис мын чораш бис. Шериг кижилер бистер генерал-лейтенант То-каны эш бил-ир чораш бис — деп, Л. А. Вторушин улам-чылаан, ол бистин чок ажал-ын болгаш өңүтүсү, дайы-нычтарыны амыдырал-чурттал-газын ол кичээлгил көрүп чораш, ажалыңың шериг-патриоттук кичээлгилгенин хой чүдүдү ол кылаан.

Патриоттук, ленинниң па-триоттыг адалыг огулуңу, эрес-дидим дайының чы-рыктыг оңу-хеври бистин бүтүлгөсү төлөтүп үдөп турар. Оң ады тыва улус-туң маадыры төөгү билгериң-ге, сибириниң дайынычтарың чүрөктеринге болгаш боттал-дыртыга кезеде артар.

Биске эргим ийдеп, чал-быныгы патриотка, дайыныч генералга, коммунист эш То-кага бистин эң дээр турас-каалың болу, оң бодунуң бүгү амыдыралың берген коммунисттерин хөр — дээр бистин шериги маадырың ажалыңың болу.

Кажымалды митингиз до-аулап, Кайжыдалдыг ажал-га күтүзүп турган. Артил-лериниң дааштаашкылары болуп турда, мага-боду са-лап хааракты черге оожум салып киришкен. Совет Эви-линиң гимниңиң өңдүр ажалга дыншалып келген. Хоорун кырынга даразында бижиктерин тураскаалды тургузуп каан.

Салчак Калбакхореквич ТОКА 15. XII — 1901 11. V — 1973

Улатпаанда тураскаалды долаңдар болгаш хоорун кырынга чектер болгаш рес-постар улуг төй кылдыр бед-дип үнүп келген.

Чаа Союктуг Эрик Респу-бликаның найыссыла Абди-када 37 африкан чурттуг конференцияны эртти турар. Конференция «Хамарышпас Африкага» — чалгыс ай э-кономикага чалгыс ай э-экономикага чалгыс ай э-экономикага чалгыс ай э-экономикага

Силерниң дилээрер ёзугаар

Школачыларның дыштаныламы чоокчулап келген. Ол дээр-ге миллион-миллион совет уругларга активчи дыштаныла-нын болгаш хей-ниинге ажитыг ажилдыг, турасчы похот-тор болгаш спортчу марылдааларың, бойдуз болгаш догандыр турар делегей-биле сырый харылдажырың, улам болур. «Бешик улауңуң» түңсөндө уругаар эки быжыгыл дадыгар болгаш сагыш-сегкил талазы-биле улам байып сай-дыраар.

ШКОЛАЧЫЛАРНЫҢ ЧАЙЫ ДЫШТАНЫЛАЗЫ КА-ЧААР ОРГАНИЗАТАТТЫНАРЫЛ? Бо дугайың «Правда» солунуң дык хей номчуучулары чаа дамчыштыр айттыр турар. Оларның дилээр ёзугаар бистик корреспондентиниң айттыргаларына ВЦСПС-тиң секретары Л. А. ЗЕМЛЯНИН-КОВА харылалары берген.

— Уругларның хоорайдан дыштанып чөккөсүрүм дугайың чугаалап көрүсөм. Людмила Андреевна. Дыштаныла үзүмдө болуңуң уруу хоорайдан дыштанып чөккөсүрүм дугайың калдыг ага күзөсө боор.

— Келер чайың профзапас-дериниң шугуу-биле 18.000 лагерге шийитилер болгаш оларга хайы утла ийи миллион келди чүс мүн. Школачылар дыштаныр. А сезон дүргүзүлдө халас болган чингиздинг пу-тешалар-биле 9 миллион кире уруглар дыштаныр. Лагериниң салымы өзүң, майгыңарың бажыңар-биле солуп турар апарган. Пионер лагерлериниң мате-риалдыг баазанын быжыгдалар талазы-биле эң ылаңгыя Украина, Казак болгаш Узбек ССР-лери, Красноярск крайы, Москва, Вологда, Новосибирск, Кемерово, Челябинск областтарда хейуу кылып турар.

Профзапас-дериниң пионер лагерлериниң бергелештир чыл санында-ла колхозтарның болгаш колхозтар аразының пионер лагерлериниң кончук дүргө өзүң эгелзиз. Көдөңнүң ажил-ишчилериниң эң чымчыштыр үе келер. Ынчангаш уруглар-ның ала-нелери бичиң чаш-тарын кижи-ишчилериниң болгаш пожаткыларын хайгаара-лыче күзөлдөң-биле чорудар-лар.

— Пионер лагерлериниң ол хире туруп турбаска «Правда-га» кээп турар чааалардан ала-гаш көргөс уругларның дыш-таныр баазалары ам-даа эвээш болуп турар. Чуртта школа ба-жыңарының 80 хуузу көдөз черлерде. Оларны чүгө дыш-таныр черлер кылдыр ажиллап болбас деп?

— Бо дээрге кончук чугула айттың. Беш чурттуг уруглар ВЦСПС-тиң профзапасы, ВЛКСМ ТК-зы болгаш СССР-ниң Чырдыбалының министр-ство-биле калып шийтир ху-лаз элген. Ол шийтир ху-лаз көдөз школарының ба-жыңарын бүдүрүлгө болгаш организация чөккөсүрүм уу-саалыг хөдөңгө бээр эргени улус өөредиле органыгарга тынмысан. Бүдүрүлгелер бол-

ныкага, йигомар облазы—Йи-гомар деп курортка боттары-ның баазаларын тургусулаан. Башкырында «Салют», Арме-нияда «Арена», Гродно обла-зында «Неман» деп чыл дүргү-зүндө ажилдаар санаторий хей-вирлиг пионер лагерлери ажиттылылаан. Магадан обла-зының уругларыга При-морский крайда санаторий-ла-герин кылып тургускан. Каре-лияда догандыр ажилдаар 400 орунлук санаторийни ту-дуп доозуп турар. Аналада 1920 орунлук, Египетте 2000 орунлук санаторийлер комплекстериниң тудуун баш-кара берген.

Бичиң уругларны чурттуң эки дээр курорттарыга эмнээр сорулга-биле 36 тускайлаттын-ган санаторийлерин болгаш оларның салбарларын ажит-кан. Ол санаторийлерге чыл дүргүзүндө 80 мүн уруглар дыштанылар. Уругларга пу-тешалар өрттөң доозуп биле соннал камгалап чериниң ку-сели-биле салып бээр. Оон аң-гыда санаторийге чедир бол-гаш оон дедир чаналар орчу хөдөңниң чингелдеген.

Уруглар бажыңарының болгаш школа-интернаттарын уругларчыга база улуг са-гышты салып турар. Оларга лагер баар путешкаларны фаб-рика болгаш заводтарның профзапас комитеттери ха-

рудул турар.

Хоорайларда пионер лагери-ниң кол кургузунда күтө-чиги эгелде ажилдап ту-рары харадаңгыч. Школачы-ларның мынчаар дыштанырын улам сайзырадыр дээр моон соңгаар хейи кылып чорудары негеттинип турар. Чамдык че-рлерде уругларның хоорай ла-герьде лагерлерге баарын эвээжтеш, хоорай иштинде лагерлерге турар сааңа көү-дөң бээр таварылаткан база бар.

— Уругларның эки дыш-таныламы башкылар коллектив-ниң белеткелден болгаш оларның иленкейден база хамааржыр болгаш. Пионер-лагерлеринде болгаш эмнээр санаторийлерде кадрлар тала-зы-биле байдал камдыгы, бо дугайың чугаалап көрүсөм.

— Чугула хоорайдан дыш-таныр лагерлерге бешин 400 мүн кире бомайттылар, ки-жи-ишчилер башкылар, спорт-чулар, музыканттар, эмчи-лер, поварлар барып ажил-даар. Дык хей башкылар пионер ажилдакчылар, ком-сомолчулар шөлзөңнүң үеңи-де уруглар-биле ажилга ки-ри-жи турар. Ындыларга бис улус-биле өөрүң четтиргенин-ти илердир апар бис.

Дык хей профзапас чөвү-лелери амыдагыштан эге-лээр комсомол, улус өөре-лде черлери, калык камгалап органы-биле калы сүмө-лөңип тургаш, уруглар-биле ажилдаар дүргүзүлдө улус-тарын тып, беднеституттук студентилерни база киришти-рерин дүргүлүп алгалаан. Москва, Москва облазында, Иваново, Ярославль, Куйбы-шев, Киев, Донецк, Свердлов болгаш өске-ла областтарда кадр алтырып колдуулаа шийтирилген. Ынчалза-да чуртта иштиниң-биле бо айттыр ам-даа шийтирил-ген. Чижээ, эртек чылын пионер лагерлериниң 9,5 мүн ажилчылар чедилген. Кадр-лар солук чорук ам-даа уу-заттымын. Пионерлер лагери-ниң ажилдаар башкыларын эртек чылын Морда АССР-ниң, Чөөн Казахстан, Архан-гельск областтарын болгаш Томск хоорайның улус өөре-диге органыгар чөткө чору-дуп шыдааан.

— Ындыг хейириң четтистерин уузаарын кылдың. Тур-рар бис. Профзапас-дериниң чөвүлел болгаш комитет бүрүң партия организа-цияларының летимизинде да-нып алгаш, комсомол, улус өөредиле органыгарын, ажил-агыйларның удуруткуч-лары-биле калы пионер ла-герлериниң чайга белеткел-ти солгаар чылдырбайн шийти-леп көөр укуртур.

«ПРАВДА» СОЛУНДАН.

ПИОНЕРЖИ ЧАЙ КАНДЫГ БОЛУРУЛ?

дери уругларның чайгы дыш-таныламыга көдөз школар бажыңарын камгала-биле ажиллап турар. Мындай хей-вирлиг ажил Пермь областа болгаш өске-ла черлерде база эгелзиз. Ажил-биле чу-гаалаарга, бүгү чурттуң иш-тинге бо ажил сөөлгү үеге че-дир шоодут эвес негиздерин турган. Ынчангаш моон соң-гаар ову кабартыры-биле профзапас-дерини тодарай ай-тымшыкып алган.

— Камдыкымың байламы эмниниң хайгааралың деген турар уруглар чайын канчаар дыштаныр?

— Пионерлерниң санаторий-житкен лагерлери бар, оларга 250 мүн школачылар дыштаныр, бо дээрге эртек чыл-биле деннээрге 50 мүн кижи хей болуру оу. Ыаков областың профзапас чөвүлели Труска-вель, Моршин курорттарының баазында, Новгород облазы —Старая Руссага, Тула — Кра-

ласка үндүрүп бээр.

— Ындыг турбаска алам-бу-ру чыдааганыңың укур-да чымың дык хей уруглар хоорайларга артып каап тура-рының фактылары бар.

— Ындыг харын. Эртек чы-лын хоорайларга 4180 лагер ажиттыгаш турган чүве. Олар-ны колдуула-ла школарын ийикте азы стадионнар болгаш өске-ла спорт баазаларыга ажилдыг турган.Ындыг лагери-лер бүдүрүлгө черлеринге бы-жыгатылган болуп чуртунут. Бо чорук аш-чем, транспорт, хандырылган айттыргаларын шийтирилээрде дык элтиг.

Кемерово облазында школа-чылар-биле ажилдыг култур-чарыкчыларын албан черлери-ниң 108 уруглар сектору, 234 клубтар болгаш комитеттер, 30 ордулар болгаш пионерлер бажыңары уругларның бол-гаш ажилчыларын эки тура 20 хире спортчу ийитилдери чо-

ИЗИГДЕН КАМГАЛААР КОСТЮМ

Совет Эвилелиниң дагыла-ларга дуза чедирериниң эр-тем-шинчилел институту ки-жини күштүг изигден камга-лаар тускай хепти чогадып кылган. Ам дагылырга ду-залаар кижилик Цельцинини-биле кадар чук бежен градус изиг-даа үзүмдө бир шак дүргүзүндө ажилдаар аргалыг болганар.

Ол чаа хеп соодунчулук болгаш чыгыг эрттирбес шы-нарлыг ийи номбинезоннардан тургустунган. Оң бирээзин суг дамчыыр дына хей хос демкирлер трикотажтан ар-гып тургаш кылган, чыгыг эрттирбес хепти тускай алюминий бүдүшүгүг пестен дараан болгаш ол изигни эр-тирбес шынарлыг. Ол хептер кижи тынын безин албас байдалга ажилдап болур де-рин-херекселдер-биле хандыр-тынган.

Делегейде ол кара чангыс институт изиг черге ажилдаар кижиликерге болгаш шахтерлар-га херектиг газтан, изигден болгаш доозун-доурантан камгалаар элзиз каш хейириг ийди-хептерин база чо-гаадып тургускан. Оларны шахта иштинге өрт өмүрүдө недиң болур.

ЧУРУНТА: дагылырга ду-залаар херектиг Бүгү-эвилел эртем-шинчилел институтуң лабораториясында чаа хептиң микроклиматын шийчилеп турары.

3. ЭТИНГЕРНИҢ фотоу. (ПМА).

„Электрон“ дээр маркалыг

«Электрон» деп бүдүрүлгө-техниктиң каттыжымшыкы-нын көйөөрлеринде «Элек-трон-703» дээр чаа модели-диң оңутул телевизор үгөн. Ук апарат чилдиг оңутул бол-гаш дагылык шийтирилген салдарыга улуг турорбас. Ында транзисторларның са-мын көвүдөткөндөң электри энергияны чарыттары каш каттап эвээжлөп.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: 667000

2000 харлыг стадион

СОФИЯ. Пловдивтиң чурт-такчыларын төөгүтүг ты-вымшыкчылар-биле эдипени-дирери берге. Ынчалза-даа хоорайның төвүндө археолог-тар эрте-бүрүңгү стадионун артынчыларын тыптарга, хей-ниини болгаш тускай эртем-

ниглер ону аажок соңуугаан. Эртеденериниң болалы-биле алырга, ол спортчу туудт бис-тин эрага чедир 1 векте кыл-дынган болгаш 25—30 муң чурттагыларга таарыштыр туттунган.

Пловдивтиң археология му-

зейиниң ажилдакчылары эрте-бүрүңгү стадионун артынчы-ларын шийитилген эгелзиз. Ста-дионун узуну 250, а дооразы —70 метр болган. Оң улус олулар сандаларын болгаш улут экинчи чөпүң хоргданн ирамордан кылган.

О. БОРАШ.

Чөөн-Хемчик район.

ЧЕТТИРДИВИС ДИЖИР

Хер-Тайга суурга ке-жээки имир дүжүп кээ-ри билек Иличинин лам-почкалары чайынналдыр чырып, көдөз клубче чоң шуужунтар. «Бистик ки-номеханик эр-хей-ле болгай. Ам база солун кино экекелген-дир» дээр чугаа-соот дынналы-лаар.

Устүндө чугаада ужу-р-ла бар болбайн аан. Ком-мунист Ооржак Сүрүн-

оол чонга кино көргүзүл-гезин чогуур негелдеге дүшүр эки организа-ст турар. Клуб чөвү-лелиниң кежигүннерин-ден болгаш иденкейлиг көрүкчүлдерден киноорган-изаторларын тургускан. Башкылар Дайычы Дамба-Хуурак, Куулар Энер-оол дээр өске-лаа макталдыг киноорганиза-торларын алап болур.

Киномеханик Ооржак

Сүрүн-оол ай, квартал планнарын доктаамал ажыр күөсүдөй келген.

Бо чылдың бирги квар-талында кино көргүзе-риниң планын 141 хуу, апрельдин — 158 хуу күөсеткен. Тоску беш чылдың шийтирилгүшүк чылында улам күже-нишкенин ажилдаар быжыг сорулганы комму-нист киномеханик боду-ну мунуңда салып ал-ган.

О. БОРАШ.

Чөөн-Хемчик район.

Төрзүн черивисте: төвөлөр. А. МЕЛЬНИКОВТУҢ фотоу.

ЧААШКЫН ХАМААН ЭВЕС

Кашеф ЭЛЫГАРОВ, кабардин чогаалчы.

РАССКАЗ

Барып-барып ол кончук аш-тут берге чыдаа бистик өгүдөвөгө айыл-халап-тын диргелит турары дээрге, эрттир бышкаар ябалокарнын черге төктүп турары-биле дөмөй-ле болган. Кара чан-гыс чөмөрчигиш — пна-зыс чугула олу бээрге, оң алымы ажил четтиргенин-тистерде, азымыс аараан мын-дыт.

Азымыс мынчан фронтуга-ла болгай. Овөөстүк чурт уруг-ларның хуузула мен бомайттылар, Халык оң чурт Бисти аштай бо-ройно доон, таварлар, сак-пындарга аш-чем каап ал-ган сагыш-човангыр конала-рыс бистинге бо-ла чү-гүрүкүп кээр турар.

Ол бүгү аймак-халап, доо-ра кижи-ишчилер сагыш-чован-гырларын дүргүлүп алгалаан. Ынчангаш чөмөрчигиш берген-ши, шүптү эрте-агыргашы холта туруп кирипкен мей.

Баштай-ла өлгөн пна-зыс кижи конамыс Исхак ирей-биле сойгаш, 40 ашга саарып алдымыс. Оң соонда Исхак ирей полхоз дарагы-биле чугулааңгып турган, ба-ла элзиз ашкы жон бээрге, а-ла азымыс садып алыаң келди.

Ыр-ле каап мынчан аар-дөз дуним Салим-биле ар-гаш бар чыдырылган ам-даа сегизөөч хөкүгү азымыс сооустан тып-батынган чү-гүрүп келди.

— Чорук улууңуң соондан кыйгырарга, батгай болгай аан дөш, мандамыс, ооды-рың. Хавыдырга дагаа чур-газы, кулаа сун каан кире-де-ле дусту утуп аар мын-кажык мей. Дага чургаалар дусту чокка канат чыр боор! Бурган-ла оршоңоң! Утуулаа апарганың-даа! Сууларга бажыңарыңды сиргелдир турар чыгыс са-лаалардан келди-биле бооп каан бичиң сааңыңа дусту ап тур:

— Ындыг чөмөрчиги чүвө дөш, аарып кыкка манчаан херээ чүл аан, ааа?— деп, уузук каан дег көстүрүп орадаштың...

Дуним Салим төргөңгөң кырында, а мен соонда кал-гын оң мей. Шадушка деп хөмөгөң бо-ла болгай. Оң суу мырдык кылаар аргы, дүвүндө ак-ак даштар көстүп чыдар, артыңда-ла эртертерин чырып турганың. Ач-чигенин хөңү чыгып, башкыларга-даа, кай баар ийик хөңүлү, сугас сузуп киришти. Хөмөгөң көзө са-ла доуранталып борала-даа, ол-ла дораан соңугаан, ка-тап-ла кызылалар арып апар-ды. Берге уе-шаг, фронтуга ачылды — бо-ла бүгү бот-бот-тарыңдан халабактаңгып, са-гышымга кире дүжүп каан чор. Хүл бедий бергенде, ар-га кыдымыңа чедип келди-ныс.

— Че, Салим, ачгыңиң адырмаш, бызаага бээр си-генден чула каант. Шооды ма, додур чулар эвесе, бил-диң бе?

Баазарга садар дөш мун кургаш эки, мынган мун кургаш кесиппаш, аргаке уушкы хөңүлү, сугас сузуп киришти. Хөмөгөң көзө са-ла доуранталып борала-даа, ол-ла дораан соңугаан, ка-тап-ла кызылалар арып апар-ды. Берге уе-шаг, фронтуга ачылды — бо-ла бүгү бот-бот-тарыңдан халабактаңгып, са-гышымга кире дүжүп каан чор. Хүл бедий бергенде, ар-га кыдымыңа чедип келди-ныс.

— Че, Салим, ачгыңиң адырмаш, бызаага бээр си-генден чула каант. Шооды ма, додур чулар эвесе, бил-диң бе?

Баазарга садар дөш мун кургаш эки, мынган мун кургаш кесиппаш, аргаке уушкы хөңүлү, сугас сузуп киришти. Хөмөгөң көзө са-ла доуранталып борала-даа, ол-ла дораан соңугаан, ка-тап-ла кызылалар арып апар-ды. Берге уе-шаг, фронтуга ачылды — бо-ла бүгү бот-бот-тарыңдан халабактаңгып, са-гышымга кире дүжүп каан чор. Хүл бедий бергенде, ар-га кыдымыңа чедип келди-ныс.

— Че, Салим, ачгыңиң адырмаш, бызаага бээр си-генден чула каант. Шооды ма, додур чулар эвесе, бил-диң бе?

Баазарга садар дөш мун кургаш эки, мынган мун кургаш кесиппаш, аргаке уушкы хөңүлү, сугас сузуп киришти. Хөмөгөң көзө са-ла доуранталып борала-даа, ол-ла дораан соңугаан, ка-тап-ла кызылалар арып апар-ды. Берге уе-шаг, фронтуга ачылды — бо-ла бүгү бот-бот-тарыңдан халабактаңгып, са-гышымга кире дүжүп каан чор. Хүл бедий бергенде, ар-га кыдымыңа чедип келди-ныс.

— Че, Салим, ачгыңиң адырмаш, бызаага бээр си-генден чула каант. Шооды ма, додур чулар эвесе, бил-диң бе?

Баазарга садар дөш мун кургаш эки, мынган мун кургаш кесиппаш, аргаке уушкы хөңүлү, сугас сузуп киришти. Хөмөгөң көзө са-ла доуранталып борала-даа, ол-ла дораан соңугаан, ка-тап-ла кызылалар арып апар-ды. Берге уе-шаг, фронтуга ачылды — бо-ла бүгү бот-бот-тарыңдан халабактаңгып, са-гышымга кире дүжүп каан чор. Хүл бедий бергенде, ар-га кыдымыңа чедип келди-ныс.

— Че, Салим, ачгыңиң адырмаш, бызаага бээр си-генден чула каант. Шооды ма, додур чулар эвесе, бил-диң бе?

Баазарга садар дөш мун кургаш эки, мынган мун кургаш кесиппаш, аргаке уушкы хөңүлү, сугас сузуп киришти. Хөмөгөң көзө са-ла доуранталып борала-даа, ол-ла дораан соңугаан, ка-тап-ла кызылалар арып апар-ды. Берге уе-шаг, фронтуга ачылды — бо-ла бүгү бот-бот-тарыңдан халабактаңгып, са-гышымга кире дүжүп каан чор. Хүл бедий бергенде, ар-га кыдымыңа чедип келди-ныс.

— Че, Салим, ачгыңиң адырмаш, бызаага бээр си-генден чула каант. Шооды ма, додур чулар эвесе, бил-диң бе?

Баазарга садар дөш мун кургаш эки, мынган мун кургаш кесиппаш, аргаке уушкы хөңүлү, сугас сузуп киришти. Хөмөгөң көзө са-ла доуранталып борала-даа, ол-ла дораан соңугаан, ка-тап-ла кызылалар арып апар-ды. Берге уе-шаг, фронтуга ачылды — бо-ла бүгү бот-бот-тарыңдан халабактаңгып, са-гышымга кире дүжүп каан чор. Хүл бедий бергенде, ар-га кыдымыңа чедип келди-ныс.

— Че, Салим, ачгыңиң адырмаш, бызаага бээр си-генден чула каант. Шооды ма, додур чулар эвесе, бил-диң бе?

Баазарга садар дөш мун кургаш эки, мынган мун кургаш кесиппаш, аргаке уушкы хөңүлү, сугас сузуп киришти. Хөмөгөң көзө са-ла доуранталып борала-даа, ол-ла дораан соңугаан, ка-тап-ла кызылалар арып апар-ды. Берге уе-шаг, фронтуга ачылды — бо-ла бүгү бот-бот-тарыңдан халабактаңгып, са-гышымга кире дүжүп каан чор. Хүл бедий бергенде, ар-га кыдымыңа чедип келди-ныс.

— Че, Салим, ачгыңиң адырмаш, бызаага бээр си-генден чула каант. Шооды ма, додур чулар эвесе, бил-диң бе?

Баазарга садар дөш мун кургаш эки, мынган мун кургаш кесиппаш, аргаке уушкы хөңүлү, сугас сузуп киришти. Хөмөгөң көзө са-ла доуранталып борала-даа, ол-ла дораан соңугаан, ка-тап-ла кызылалар арып апар-ды. Берге уе-шаг, фронтуга ачылды — бо-ла бүгү бот-бот-тарыңдан халабактаңгып, са-гышымга кире дүжүп каан чор. Хүл бедий бергенде, ар-га кыдымыңа чедип келди-ныс.

— Че, Салим, ачгыңиң адырмаш, бызаага бээр си-генден чула каант. Шооды ма, додур чулар эвесе, бил-диң бе?

Баазарга садар дөш мун кургаш эки, мынган мун кургаш кесиппаш, аргаке уушкы хөңүлү, сугас сузуп киришти. Хөмөгөң көзө са-ла доуранталып борала-даа, ол-ла дораан соңугаан, ка-тап-ла кызылалар арып апар-ды. Берге уе-шаг, фронтуга ачылды — бо-ла бүгү бот-бот-тарыңдан халабактаңгып, са-гышымга кире дүжүп каан чор. Хүл бедий бергенде, ар-га кыдымыңа чедип келди-ныс.

— Че, Салим, ачгыңиң адырмаш, бызаага бээр си-генден чула каант. Шооды ма, додур чулар эвесе, бил-диң бе?

Баазарга садар дөш мун кургаш эки, мынган мун кургаш кесиппаш, аргаке уушкы хөңүлү, сугас сузуп киришти. Хөмөгөң көзө са-ла доуранталып борала-даа, ол-ла дораан соңугаан, ка-тап-ла кызылалар арып апар-ды. Берге уе-шаг, фронтуга ачылды — бо-ла бүгү бот-бот-тарыңдан халабактаңгып, са-гышымга кире дүжүп каан чор. Хүл бедий бергенде, ар-га кыдымыңа чедип келди-ныс.

— Че, Салим, ачгыңиң адырмаш, бызаага бээр си-генден чула каант. Шооды ма, додур чулар эвесе, бил-диң бе?

Баазарга садар дөш мун кургаш эки, мынган мун кургаш кесиппаш, аргаке уушкы хөңүлү, сугас сузуп киришти. Хөмөгөң көзө са-ла доуранталып борала-даа, ол-ла дораан соңугаан, ка-тап-ла кызылалар арып апар-ды. Берге уе-шаг, фронтуга ачылды — бо-ла бүгү бот-бот-тарыңдан халабактаңгып, са-гышымга кире дүжүп каан чор. Хүл бедий бергенде, ар-га кыдымыңа чедип келди-ныс.

— Шадушка! Шадушка даяжы берип-тир!

Салимин алгаш дыңда-баа-даа, оң эригериниң шимчезишкенден баянды берген. Ынчалза, мен бо-дарымга, ол бар-ла шаа-биле алырган мыншан болду. Аам мен бодум алгырыммы бе?

Чок, мен алгырым шыда-ваан мен, боостамын бир-ле борбак чүвө дуй аам бер-ген. А Салим ол, ооң доогу-лаштары-биле менден көңүл куттуушкан, сымарың-дыр.

— Аам, Шариф, суга ду-жуп олтулай бергенин, аа-мыс калчаар ири ал? Эа, са-ла оттоор болду бе?

— Мен хуулаурумун, ол эдипенин чорун, бичиң болганда база айттырды.

— Аам, аамыс ол чарык-та чедип келчү ири бе?

— Чаданас боор — деп, аам шаа-лаа мыда дээр-ниң бөзүрүмүзүм-даа хөңү чок харышылдым.